

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים וילדיהם דרור הלל ואשר יש' עווד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים לרפואת חיים שמואל בן סימה לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

מי שאין לו זרוע

מתוך פירוש רש"י, משמע שנחלקו תנאים בדין גידם שאין לו זרוע אחת, [שאז הזרוע שיש לו היא ימינו ולא שמאלו, כי בה הוא משתמש], האם יניח על הזרוע שיש לו או לא.

- לדעת תנא אחד, מי שאין לו זרוע אחת, הרי זה פטור מהנחת תפילין לגמרי.

- ולדעת אחרים, גידם, שאין לו זרוע אחת, מניח תפילין על הזרוע שיש לו, ודין זה למד מהכתוב, "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה", הבא לרבות מי שיש לו יד מדולדלת.

אולם מתוך פירוש התוס' מבואר, שאין כאן מחלוקת, אלא מי שאין לו זרוע להניח עליה תפילין, פטור מהנחת תפילין לגמרי, אבל מי שיש לו זרוע, ואינו אלא גידם כף יד, מניח תפילין על הזרוע, שנאמר, "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה", לרבות מי שיש לו יד מדולדלת.

איטר

לעיל נתבאר, שמניחים תפילין ביד שמאל, שהיא היד החלשה, אמנם, כן הדין במי שרוב מעשיו בימין, ששמאלו היא ידו החלשה, אבל איטר, שרוב כוחו בשמאלו, **מניח תפילין בימין, שהוא ידו החלשה.**

ומי ששולט בשתי ידיו בשווה, מניח תפילין בשמאל ככל אדם.

ומי שכותב בימינו, ושאר מעשיו בשמאלו, יש להסתפק באיזה מהן מניח. ושמא יש לדמותו כשולט בשתי ידיו. [תוס']

מקום הנחת התפילין על היד ועל הראש

< מקום הנחת התפילין ביד הוא על הקיבורת.

ופירש רש"י, שהכוונה לברדו"ן בלע"ז, כלומר מקום שבו הברש תפוח. ואומר רבינו תם, שהכוונה **למקום התפוח בזרוע,** [הוא האבר שבין המרפק לבית השחי]. ולא כדברי המפרשים, שהכוונה למקום התפוח שבקנה, [הוא האבר שבין המרפק לכף היד].

ואף על פי שנאמר בתורה "וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם",

על כרחך אין הכוונה לכף היד, אלא לקיבורת:

לדעת תנא קמא – יש ללמוד זאת בבניין אב, שכן מצינו לעניין הנחת תפילין של ראש, שציוותה תורה להניחם בגובה שבראש, ואם כן, הוא הדין לעניין הנחת תפילין של יד, יש להניחם בגובה היד [סמוך לכתף], ולא בכף היד למטה.

ולדעת רבי אליעזר – יש ללמוד זאת מהכתוב "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְכֶם", ולא לאחרים, כלומר, תפילין של יד אינם נכרים לכל, אלא למניח, ולא יראו החוצה, ואם היה מקומם על כף היד, הם נראים לכל.

ולדעת רבי יצחק – יש ללמוד זאת מהכתוב "וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבַר יְהוָה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם", המקיש את הקשירה ללב ללמד שיתן את התפילין כנגד הלב וזו הקיבורת שבזרוע. [וכן נהגו רבי חייא ורב אחא בריה דרב אויא שהיו מכוונים את התפילין כנגד לבם].

< מקום הנחת התפילין בראש הוא בקדקד, מקום שמוחו של תינוק רופס [=רד].

ואף על פי שנאמר בתורה "וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיךָ",

על כרחך אין הכוונה בין העיניים ממש, אלא בקדקוד שהוא מעל בין העיניים:

לדעת תנא קמא – דין זה למד בגזרה שווה, שנאמר כאן "בֵּין עֵינֵיךָ", ונאמר לעניין איסור קרחה **"וְלֹא תְשִׂימוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת",** ללמד, שכשם ששם האיסור הוא בראש עצמו ששייך בו קירוח, ולא בין העיניים ממש, אף כאן, הכוונה לראש עצמו, ולא בין העיניים.

ולדעת רבי יהודה – דין זה למד בבניין אב, שכן מצינו לעניין הנחת תפילין של יד, שמקום הנחתן ביד, שהוא מקום ששייך בו רק סוג אחד של נגעים, [נגעי בשר], ואם כן, הוא הדין לעניין תפילין של ראש, יהיה מקום הנחתן, מקום ששייך בו רק סוג אחד של נגעים, וזה יתכן אם מקום הנחתן בראש, שיש בו סוג אחד של נגעים, [נגעי שער], אבל אם היה מקום הנחתן בין העיניים, היה זה מקום שיש בו שני סוגי נגעים, [בגבות נגעי שער, בבשר נגעי בשר].

מי שיש לו שני ראשים

פלימו שאל מרבי – מי שיש לו שני ראשים באיזה מהם מניח תפילין.

ענה לו רבי – [מאחר שהדבר לא יתכן, אין זה אלא שרצית לצחוק ממני, לפיכך כדי לכפר על כד], או קבל עליך עונש גלות, או קבל עליך להיות בנידוי.

ותוך כדי דיבור נכנס אדם ואמר – נולד לי תינוק

בכור, שיש לו שני ראשים, כמה סלעים עלי לתת לכהן, [חמשה סלעים כדין בכור יחיד, או עשרה סלעים כאילו שניהם בכורים].

אמר אותו זקן – חייב לתת עשרה סלעים, כי מאחר שיש לו שני ראשים, הרי הוא כשני בני אדם, ומאחר שיש לו גוף אחד, שהוא פטר רחם, והוא הגוף של שניהם, הרי שניהם בכורים. [ולכאורה מתוך תשובתו יש ללמוד שמי שיש לו שני ראשים מניח תפילין על שניהם].

והקשו על כך – הלא בכור שמת בתוך שלושים יום, אין צריך לפדותו, וזה שיש לו שני ראשים, ודאי לא יחיה, אם כן, מדוע צריך פדיון כלל.

וענו על כך – מאחר שעתה עדיין הוא חי יש לפדותו.

גילוי תפילין של יד

אף על פי שנאמר "וְהָיָה לְךָ לְאֹת עַל יָדְךָ", ולא לאחרים, ללמד, שתפילין של יד אינם אות אלא למניח עצמו, אין קפיצה אם רואים אותם אחרים, כי לא בא הכתוב לומר שיש להסתירם, אלא ללמד שמקומם הוא במקום ביד שבדרך כלל מוסתר, אבל אם מניח באותו מקום, יצא ידי חובה, אף אם אינו מולבש על הזרוע, והכל רואים את התפילין.

כמה מצוות יש בציצית

< לדעת תנא קמא של משנתנו – ארבע ציציות אינן כשרות זו בלא זו, כי כולם מצווה אחת, ומי שיש לו שלוש ציציות בבגדו לא קיים מצווה כלל. ולפיכך:

- אם הטיל בסדין של פשתן שלוש ציציות של צמר, מאחר שאין כאן מצוות ציצית, יש כאן איסור כלאים.

- ואם היתה לו טלית בעלת חמש כנפות, מטיל ציצית על ארבע כנפות ודיו, כי לא נאמר להטיל ציצית בכל קרן, אלא ארבע ציצית בבגד.

- ואם יצא לרשות הרבים בשבת, בטלית שיש בה ציצית רק על שלוש מכנפותיה, חייב חטאת, כי מאחר שאין בהן מצווה, הרי הם משא, ונמצא מטלטל ברשות הרבים. [ולדעה זו, מי שנפסקה אחת מציציותיו בשבת, אם הוא ברשות הרבים, שיש בטלטול בה איסור תורה, חייב לפשוט בגדו, אף אם יתבזה בכך. אבל אם הוא בכרמלית, שאין הטלטול אסור בה אלא מדברי חכמים, רשאי ללכת בבגדו, ואינו צריך להתבזות, כי גדול כבוד הבריות שדוחה איסורים מעין זה].

< ולדעת רבי ישמעאל – ארבע ציציות הן ארבע מצוות נפרדות, [ואף שמחויב להטיל ארבעתן כדי לצאת ידי חובה, מכל מקום גם אם לא הטיל את כולן, כל אחת שהטיל בבגד, יש בה מצווה], ולפיכך:

- אם הטיל בסדין של פשתן שלוש ציציות של צמר, מאחר שיש כאן מצוות ציצית, אין כאן איסור כלאים.

- ואם היתה לו טלית בעלת חמש כנפות, מטיל ציצית על חמש הכנפות, כי המצווה היא להטיל ציצית בכל קרן.

- ואם יצא לרשות הרבים בשבת, בטלית שיש בה ציצית רק על שלוש מכנפותיה, פטור מחטאת, כי מאחר שיש בהן מצווה, אינן כמשא.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי ישמעאל.

ומסקנת הגמרא שאין הלכה כמותו.

האי מאן דבצריה לגלימיה לא עביד ולא כלום

מי שחתך קרן אחת מבגד שיש בו ארבע כנפות, לא פטרו מציצית, כי עשה אותו בגד של חמש כנפות, וכל שיש בו ארבע כנפות או יותר, חייב בציצית.

האי מאן דצייריה לגלימיה לא עבד ולא כלום

לפירוש ראשון של רש"י – מי שכפל את טליתו, וקשרה, ותלה את הציצית בקרנות הכפל, לא קיים מצוות ציצית, כי מאחר שסופו לפושטה, אין הכנפות נחשבות אלא כמו שהוא פתוח.

ולפירוש שני של רש"י – מי שכפל את קרנות טליתו, וקשרם, כדי שלא תהא להם צורת קרנות ותהא פטורה מציצית לא עשה כלום ועדיין הבגד חייב כמי שיש לו ארבע כנפות, כי מאחר שסופו לפשוט את הקשרים, הכנפות נחשבות כמי שהן פתוחות.

האי מאן דחיטיה לגלימיה לא עבד ולא כלום

לפירוש ראשון של רש"י – מי שכפל את טליתו, ותפרה, ותלה את הציצית בקרנות הכפל, לא קיים מצוות ציצית, כי אף שתפרה, ודאי סופו לחזור ולפושטה, שאם לא כן למה לא חתך את הקיפול, ומאחר שסופו לפושטה, אין הכנפות נחשבות אלא כמו שהוא פתוח. [אולם בפרק רביעי משמע, שבאופן הזה אינה נחשבת אלא כפתוחה].

ולפירוש שני של רש"י – מי שכפל את קרנות טליתו, ותפרם, כדי שלא תהא להם צורת קרנות ותהא פטורה מציצית לא עשה כלום, כי אף שתפרם, ודאי סופו לחזור ולפושטם, שאם לא כן למה לא חתך את הקיפול, ומאחר שסופו לפושטם, הכנפות נחשבות כמי שהן פתוחות.

סליק פרק הקומץ רבה

© כל הזכויות שמורות י.א.ה.